

Poštovana zamjenice predsjednice Odbora,

poštovani članovi i članice Odbora i svi prisutni.

pozdravljam vas i zahvaljujem na pozivu na ove konsultacije u ime NVO Akcija za ljudska prava.

Imajući u vidu jučerašnju raspravu u plenumu Skupštine Crne Gore, treba da podsjetim da se Akcija za ljudska prava za dopune i izmjene Zakona o medijima Crne Gore javno zalaže **posljednjih šest godina**, od novembra 2010. godine. Tada smo u okviru "Predloga reforme odgovornosti za povredu časti i ugleda" predstavili prvi predlog izmjena zakona o medijima koji je sadržao i "dužnu profesionalnu pažnju" i sa predstavnicima Vlade, medija, NVO, političkih partija, smo donekle o tome raspravljali.

Dekriminalizovane su kleveta i uvreda, kako smo predlagali, ali do danas ništa nije urađeno da se uredi građanska odgovornost i osavremeni Zakon o medijima iz 2002. godine, kojim nije dovoljno obezbijeđeno da se ovdje primjenjuju evropski standardi slobode izražavanja. Od tada su sve države u okruženju inovirale zakone o medijima ili usvojile zakone o zaštiti od klevete (kao BiH, Kosovo) i precizirale odredbe o odgovornosti medija i novinara za povredu časti, ugleda i privatnosti u užem smislu prema standardima iz prakse Evropskog suda za ljudska prava.

Podsjetiću da je **Evropska komisija** u svom mišljenju o zahtjevu Crne Gore da bude primljena u članstvo Evropske unije u novembru 2010. godine u okviru jednog od sedam zahtjeva koje Crna Gora treba da ispuni postavila uslov da se obezbijedi da sudovi primjenjuju standarde slobode izražavanja utvrđene u praksi Evropskog suda za ljudska prava. U posljednjem izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori iz novembra 2015. godine o slobodi izražavanja je navedeno: "Crna Gora tek treba da postigne ukupno usklađivanje sa praksom Evropskog suda za ljudska prava", a kao jedna od tri preporuke u toj oblasti navedeno da se "obezbijedi putokaz sudstvu kako da svoje presude uskladi sa praksom Evropskog suda za ljudska prava". Svako ko je primjetio neke od 64 biltena o razvoju te prakse koje je do sad objavila Akcija za ljudska prava, može da zaključi da je ta praksa kompleksna, da su principi uspostavljeni na velikom broju slučajeva i da je korisno sažeti ih u tekst zakona, imajući u vidu da smo zemlja kontinentalnog prava u kome presude nisu izvor prava, a u kojoj su svi navikli da primenjuju samo ono što u zakonu piše. U želji da približimo tu evropsku praksu i olakšamo njenu primjenu, predložili smo izmjene i dopune Zakona o medijima još 2010, a zatim prošle godine, iako je ta tema nažalost sve to vrijeme malo koga zanimala.

Prošle godine smo formirali novu radnu grupu da ponovo pogleda naše prvobitne predloge. Razumijem da nam je zamjereno to što smo u nju uključili poslanice Draginju Vuksanović i Azru Jasavić, a ne i predstavnike drugih političkih partija. Imali smo ograničene mogućnosti i prostor za dva poslanika. Jedina poslanica iz partija na vlasti koja je bila i doktorka Građanskog prava, da je nama poznato, bila je Draginja Vuksanović. Jedina poslanica opozicije koja je kao advokatica s uspjehom zastupala slučaj pred Evropskim sudom za ljudska prava bila je Azra Jasavić, pa nam se izbor sam nametnuo. Naš cilj je bio da kod pozicije i opozicije podstaknemo raspravu o potrebi za izmjenama Zakona o medijima na osnovu prakse suda u Strazburu i nedovoljne primene te prakse u Crnoj Gori. O predlogu izmjena Zakona o medijima smo organizovali javni skup tačno prije godinu dana kome su prisustvovali nadležni ministri pravde i kulture, predstavnici partija, medija i NVO, ali ni to nije bilo dovoljno da inspiriše Vladu da otvori i zvaničan rad na izmjenama ovog zakona. Zato smo se obratili vama, nadležnom Skupštinskom Odboru, pa ste u novembru prošle godine, imajući u vidu naš predlog, jednoglasno odlučili da otvorite raspravu o potrebi za izmjenama zakona o medijima. Međutim, ta rasprava je zakazana tek za danas, i to zahvaljujući samo tome što su poslanici Rastoder, Abazović i Miljanić naše predloge uputili u skupštinsku proceduru. Prema tome, ne vidim šta je više od toga jedna NVO mogla razumno da uradi da podstakne demokratske procedure.

Veliki broj odredbi Predloga izmjena i dopuna Zakona o medijima URE, Demosa i SDP-a potiče iz predloga HRA, ali ne i sve. Odredbe o oglašavanju države u medijima nije pripremila naša radna grupa.

Ovdje ću odgovoriti na najbrojnije primjedbe upućene na račun naših predloga "dužne novinarske pažnje" i "isključenja odgovornosti za štetu", predloženog ograničenja visine naknade nematerijalne štete.

Dužna novinarska pažnja i isključenje odgovornosti za štetu – Evropski sud za ljudska prava je uspostavio pravilo da zaštita koju novinari uživaju na osnovu člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima zavisi od toga da li savjesno izvještavaju. Naše nastojanje je bilo da standarde iz prakse Evropskog suda za ljudska prava, kao što su "opravdani interes javnosti", preduzimanje "razumnih mjera" da se provjeri istinitost informacije, "opravdan razlog" za hitnost objavljivanja (u novinarstvu je vijest često "kvarljiva roba", kako to kaže i Evropski sud za ljudska prava u predmetu Sunday Times iz 1991. godine), uvedemo u zakonski tekst. Nijedan od tih standarda nismo izmislili, primjenjuje ih Evropski sud za ljudska prava, poznaju ih zakoni u okruženju, uveliko ih primjenjuju sudovi u okruženju, a stidljivo i u Crnoj Gori. Pravilo da se odgovornost isključuje ako se postupalo sa dužnom pažnjom, a ono što je neistinito je samo u nebitnim elementima – rješenje je iz zakona o zaštiti od klevete Federacije BiH i Republike Srpske. Činjenica da su svi ti standardi izazvali iščuđavanje govori koliko ovde još nije jednostavno prihvatiti i primeniti evropske standarde. Da, može se objaviti i ono što se 100% ne može dokazati, i ne, neće biti odgovoran onaj koji pokaže da je o temama o opravdanog javnog interesa izvještavao s dužnom pažnjom i imao opravdan razlog da veruje da je ono što je objavljeno istinito. Sve su to principi iz prakse suda u Strazburu. Ali, ako se ti principi na način kako smo ih mi pretočili u normu ne prihvataju, predlažem jednostavno rješenje – prepisite odredbu člana 9 "Obaveza novinarske pažnje" i član 116 "Isključenje odgovornosti" iz Zakona o javnom informisanju i medijima Srbije – iako po našem mišljenju tu novinarska pažnja nije dovoljno precizno definisana. Ili izaberite pa prepisite slične odredbe iz zakona Hrvatske ili Kosova ili BiH, nećete pogrešiti. Važno je da date neki konkretniji putokaz i sudijama i novinarima, a i građanima o pravima u odnosu na medije koja postoje, htjeli vi to ili ne, jer smo već dio Evrope, bar Savjeta Evrope. I na kraju, ne željeći da umanjujemo značaj dostignuća usvajanja dopuna Kodeksa novinara/ki Crne Gore, smatramo da pravila po kojima novinari mogu biti oslobođeni odgovornosti za štetu ipak moraju biti propisana zakonom, i o istom pristupu svjedoče i zakoni o medijima u regionu.

Ograničenje visine naknade nematerijalne štete – Parlamentarna skupština Savjeta Evrope u rezoluciji 2007. godine apelovala je na države da "uspostave razumna i srazmjerna ograničenja maksimalnih iznosa naknade šteta, tako da se opstanak medija ne dovodi u pitanje". Vrhovni sud Crne Gore je onda 2011. usvojio načelni pravni stav (o visini pravične naknade zbog povrede prava ličnosti), koji po mišljenju naše radne grupe nije dao dovoljne smjernice o standardima koji s tim u vezi postoje u praksi Evropskog suda. U presudi *Filipović protiv Srbije*, Evropski sud za ljudska prava je rekao da je dosuđen iznos naknade štete novinarima u iznosu od 6 mjesečnih plata prekomjeran, pa smo mi predložili četiri plate, mada smo možda mogli i pet. Princip iza tog rješenja je da nijedan novinar lično ne bi trebalo da pretjerano ispašta zbog jedne greške. Isto važi i za osnivača medija, zbog jednog propusta medij ne bi trebalo da se ugasi (presuda *Tolstoy Miloslavsky protiv Velike Britanije*). Naravno, sasvim je moguće da ga tuži i više lica, zbog više grešaka, pa da zbir takvih presuda opravdano dovede do zatvaranja medija. Što se tiče optužbe da se zalažemo za slobodno neopravdano klevetanje, ne bih se složila, jer je i po sada važećem zakonu npr. *Pink* osuđen da meni plati samo hiljadu eura za sasvim neutemeljenu zlonamjernu tvrdnju. Uprkos tome, mislim da svako može da pogriješi jednom, i da zbog toga medij ne treba da bude ugašen.

Na kraju, o anahronosti važećeg Zakona govori i to da je neophodno da se konačno promjeni stari naziv države – Republike Crne Gore - u tom Zakonu, da se zamijeni izraz "preduzeća", koja više ne postoje, i primjeti da ni Apelacioni sud nije instanciono nadređen sud Osnovnom sudu, iako se njemu po sadašnjem Zakonu o medijima izjavljuje žalba na odluku osnovnog suda o predlogu o zabrani medija. Ovo su detalji na koje nismo ukazali u našem predlogu, da ga ne bismo zatrpavali, nadajući se da će i to doći na red u odgovarajućoj proceduri.